SPRAVEDLIVÍ MEZI NÁRODY

יד ושם
YAD VASHEM

Nevíme, kdo je to „Žid“. Známe pouze lidské bytosti.“

Pastor André Trocmé

DO NOT COPY

Jehuda Bacon (Československo, 1929)
***Člověku, který mi vrátil víru* (Detail)**
Praha, 1945
Sbírka Muzea umění Yad Vashem



Deportace z varšavského ghetta po potlačení povstání do vyhlazovacích táborů Majdanek a Treblinka, duben-květen 1943

Sbírky Yad Vashem

ŠOA

HOLOKAUST

Holokaust (šoa) byla totální, systematická a bezprecedentní genocida prováděná nacistickým Německem a jeho kolaboranty s cílem zničit židovský národ, jeho náboženství a kulturu. Holokaust byl motivován především nacistickou rasistickou antisemitskou ideologií. Nacistické Německo v letech 1933-1941 uplatňovalo politiku stupňující se perzekuce, kdy Židé byli zbaveni svých práv a majetku a následně označeni a koncentrováni na vyhrazených místech. Tento postup si získal širokou podporu obyvatelstva v Německu a ve většině okupovaných evropských zemí. To mělo za následek vyřazení Židů ze všech sfér - občanské, sociální i ekonomické - v jejich domovských zemích.



Fotografie zaslaná německým vojákem z fronty. Na fotografii němečtí policisté popravují Židy. Na zadní straně fotografie voják napsal: „Židé během zásahu (Aktion), Ivanogorod, Ukrajina, 1942."

United States Holocaust Memorial Museum. S laskavým svolením Jerzyho Tomaszewského

Do konce roku 1941 se nacistická politika vyvinula v komplexní systematickou masovou vyhlazovací mašinérii, kterou nacisté označovali jako „konečné řešení židovské otázky v Evropě". Nacistické Německo určilo Židy v Evropě, severní Africe i na Středním východě k úplnému vyhlazení. V Evropě byly miliony Židů zastřeleny a další miliony zavražděny v plynových komorách ve vyhlazovacích táborech.

Do konce druhé světové války bylo zavražděno téměř šest milionů Židů, z toho asi 1,5 milionu dětí.

DO NOT COPY

יד ושם
YAD VASHEM

Od svého založení v roce 1953 se Yad Vashem, Světové centrum paměti holokaustu, které se nachází na Hoře vzpomínek v Jeruzalémě, věnuje uchovávání památky holokaustu. Prostřednictvím svých sbírek, dokumentace, výzkumu a vzdělávání o hrůzách holokaustu Yad Vashem usiluje uchovat památku a význam holokaustu pro příští generace.

Kurátoři: Oddělení putovních výstav, Muzejní oddělení, Yad Vashem

Konzultanti: Oddělení Spravedlivých mezi národy a Mezinárodní ústav pro výzkum holocaustu, Yad Vashem

Design: Grafické studio, Odbor informačních technologii, Yad Vashem

MÍSTNÍ REAKCE NA PRONÁSLEDOVÁNÍ ŽIDŮ

Osud Židů na území Říše a v nacisty okupovaných a kolaborantských zemích byl určován jak německou a kolaborantskou politikou, tak postojem místního obyvatelstva.

Ve většině případů se místní obyvatelstvo rozhodlo ignorovat perzekuci a vraždění svých židovských sousedů, ačkoli s nimi žili bok po boku po staletí. Strach, který Němci vzbudili v místním obyvatelstvu, spolu s lidskou tendencí ke konformismu, vedl mlčící většinu k tomu, aby se soustředila na své vlastní osobní těžkosti a o osud Židů se nezajímala. Tato lhostejnost byla patrná i mezi těmi, kteří situaci chápali. Vedle projevů lhostejnosti se objevily nepřátelské reakce vycházející z obecného konsensu ohledně nacistické politiky a jejích antisemitských rysů. Někdy byla neudržitelná situace Židů dokonce využívána k dosažení zisku - byli vydíráni hrozbami udání a jejich majetek byl po deportaci vyrabován. Spolupráce s Němci měla formu udávání ukrytých Židů, účasti při jejich zatýkání, a dokonce i jejich vraždění.

Byli tací, kteří k pronásledovaným Židům cítili empatii, ale strachovali se odvety a nevěřili, že mohou změnit osud svých židovských známých, a proto se spokojili s morální podporou. Ti, kdo se aktivně snažili Židům pomáhat a zachraňovat jim život, představují početně okrajový jev.

Tato výstava je věnována právě jim.



Dra... vybavení domácností židovských rodin deportovaných 22. října 1940 do tábora Gürs ve Francii.
Lörra... Německo, listopad 1940

Stadtarchiv Lörrach

Třem židovkám jsou stříhány vlasy před zvědavým davem.
Na krku jim visely cedule s nápisem: „Byla jsem vyloučena z globálního společenství.“ K...usko, 8-13. listopadu 1938

bpk



DO NOT COPY

>>

MÍSTNÍ REAKCE NA PRONÁSLEDOVÁNÍ ŽIDŮ



Německá armáda vstupuje do Záhřebu, Jugoslávie (dnes Chorvatsko), duben 1941

Sbírky Yad Vashem

Lazar Levy… byl propuštěn ze zaměstnání. Kéž by jeho nežidovští kolegové byli bývali vyjádřili přání, aby si místo udržel… Ale toto gesto neudělali. Strach se stal občanskou hodnotou.“

Jacques Biélinky, 20. února 1942, Francie



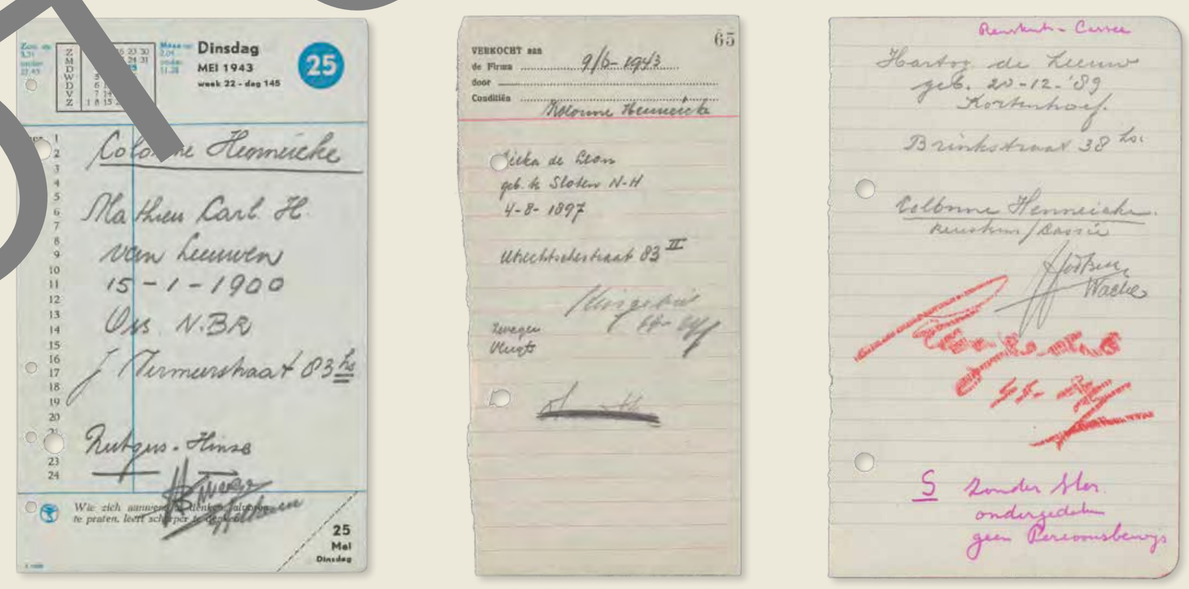
Ozbrojení civilisté a němečtí vojáci se dívají na mrtvoly desítek Židů zavražděných litevskými občany během pogromu v garáži Lietükis v Kaunasu. V Litvě dne 27. června 1941

Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes (DÖW)



Pogrom spáchaný na Židech ve Lvově místním obyvatelstvem. Ukrajina, červenec 19

Sbírky Yad Vashem



Poznámky připisované členům Colonne Henneicke, skupiny holandských kolaborantů, kteří Němcům pomáhali najít ukrývající se Židy. Za každého udaného Žida dostal informátor zaplaceno 7,50 guldenů. V poznámkách jsou uvedena jména Židů chycených členy skupiny a předaných Němcům. Poznámky jsou podepsány esesáky na potvrzení „přejímky“ Židů. Nizozemsko, 1943

NIOD Instituut voor Oorlogs- Holocaust en Genocidestudies, Nizozemsko



2.



3.



1.

1. Slovenští milicionáři zavírají dveře deportačního vlaku do vyhlazovacího tábora Osvětim-Březinka. Žilina, Slovensko, 1942

Sbírky Yad Vashem

2. Rumunští četníci a kolaboranti během deportace Židů z Bričevy do Podněstří. Muž v bílé košili, který při deportaci hrál ústřední roli, byl ředitelem státní základní školy.
Rumunsko (dnes Moldavsko), léto 1941

Sbírky Yad Vashem

3. Němci a maďarští četníci deportují Židy z Koszegu do vyhlazovacího tábora Osvětim-Březinka. Maďarsko, 1944

Sbírky Yad Vashem

DO NOT COPY

SPRAVEDLIVÍ MEZI NÁRODY

Stát Izrael, jednající jménem židovského lidu, svěřil památníku Yad Vashem povinnost ocenit a připomenout činy lidí nežidovského původu, kteří riskovali život, aby během období holokaustu zachránili Židy. Tito lidé byli ochotni obětovat svobodu a někdy i život bez jakékoliv odměny. K ocenění jejich nesobeckých činů se jim uděluje titul Spravedlivý mezi národy.

Pokusy o záchranu byly realizovány různými způsoby: hledáním únikových cest a pašováním lidí přes hranice, pomocí při získávání padělaných dokumentů, a především poskytováním úkrytu. Motivace k poskytnutí pomoci pramenila převážně z morálních úvah: jednat je přimělo svědomí, víra nebo kombinace obojího. Někdy byla pomoc aktem vzdoru proti nacistickému režimu. Po celou dobu procesu záchrany zachránce neustále provázel strach z vyzrazení. Někteří žili ve stínu tohoto strachu celé týdny, měsíce, a dokonce i roky. Sebemenší pochybení ze strany zachránců s sebou neslo nebezpečí, že jejich sousedé a známí – ti, kteří jim přáli něco zlého nebo nedokázali odolat vábení finančních výhod poskytovaných informátorům – je nahlásí úřadům. Tresty za pomoc Židům se pohybovaly od věznění v koncentračních táborech až po popravy zachránců a někdy i celé jejich rodiny. Kromě narušení sociálních vazeb zachránců se v důsledku ochraňování Židů ztenčily i jejich finanční zdroje.

Po válce se někteří zachránci rozhodli neodhalit své činy známým a sousedům s vědomím, že jejich působení během války nebude vnímáno příznivě.





Sbírka Anny Bącal & sbírka Mateusze Szpytmy / digitální sbírka Rodinného muz[illegible]rodiny Ulm[illegible]olácích zachraňujících Židy během II. Světové války ve vesnici Markowa

Jozef and Wiktoria Ulmovi, zemědělci, žili se s[illegible]mi dětmi ve[illegible]nici Markowa v P[illegible]ku.

Od podzimu 1942 do zimy 1944 Ulmovi uk[illegible]vali ve svém dom[illegible]odinu Szallových a Goldmanových. Poté, co je zradil muž, který v minulosti rodinu Szallových ukrýval za úplatu a odmítal vrátit[illegible]jich věci, provedli[illegible]emci v noci z 23. na 24. března 1944 v domě Ulmových razii. Zavraždili skrývající se Židy a celou rodinu Ulmových[illegible]jo[illegible]a těho[illegible]u Wiktorii a jej[illegible]šest malých dětí.

"V důsledku toho zavl[illegible]a obrovská pa[illegible]mez[illegible]kými [illegible]ky, kteří ukrývali Židy. Druhý den bylo na polích objeveno 24 mrtvol Židů. Zavraždili je samotní rolníci, kteří j[illegible]va roky předtím [illegible]ývali" (Svědectví Jehudy Erlicha)

Navzdory tomuto incide[illegible]se jiní Poláci ro[illegible]odli v ukrývání Židů pokračovat.

Dne 13. září 1995 byl Jozefu[illegible]Wiktorii [illegible]novým přiznán titul Spravedlivý mezi národy.

Kdyby[illegible]byl uprostřed
oceánu nenávisti

tváří v tvář světu
v plamenech na pokraji
zhroucení, poskytl bych útočiště
cizinci?

... Byla by má rodina připravena
žít v neustálém strachu
na ulici, mezi sousedy

... být terčem šuškaných
pomluv a šeptaných řečí
anadějí informátorů,
a to vše -
ne na jednu noc, ani na měsíc,
ale po celá léta....

Haim Hefer



Jehuda Bacon (Československo, 1929)
Člověku, který mi vrátil víru, Praha, 1945
Kvaš, uhel a tužka na papíře. | 22,1x30 cm

Sbírka Muzea umění Yad Vashem

Přemysl Pitter se narodil v Praze a během holocaustu pomáhal Židům různými způsoby: vybíral a rozděloval peníze, posílal balíčky s pomocí do koncentračních táborů, a dokonce ukrýval Židy ve svém bytě. Po válce přiváděl židovské děti do zotavoven, kde převzal odpovědnost za jejich vzdělání a jejich fyzickou a emocionální rehabilitaci. V jedné takové léčebně se setkal s mladým Jehudou Baconem, který mu věnoval tuto kresbu.

Přemyslu Pitterovi byl 13. října 1964 přiznán titul Spravedlivý mezi národy.

DO NOT COPY

ANTON SUCHIŃSKI



Anton Suchiński

Sdružení přeživších ze Zborów[illegible]Izraeli

”

PŘEDTÍM JSEM HO NEZNALA, ALE TO DÍKY NĚMU TU DNES JSEM A MOHU VYPRÁVĚT TENTO PŘÍBĚH.“

Eva Adler Halperin

Anton Suchiński žil sám v malém domku na okraji města Zborów na Ukrajině. Byl chudý a svobodný. Byl na tom zdravotně špatně, neuměl číst ani psát a sousedi se mu posmívali kvůli jeho dobrosrdečnosti, bezstarostné povaze a lásce k lidem a zvířatům.

Pokaždé, když v ghettu Zborów probíhaly „akce“, tj. vraždění Židů, Suchiński v svém domě poskytl útočiště Jicchaku Zeigerovi a jeho rodině, které znal z doby před válkou. Jicchak a jeho žena Soňa byli vždy na pochybách kvůli Suchińského pověsti „vesnického blázna“, ale když se v létě 1943 rozšířily zvěsti o blížící se likvidaci ghetta, rozhodli se svěřit svůj život do jeho rukou. Jicchak, Soňa a jejich děti, stejně jako postarší rodinný přítel a osiřelá Eva Halperinová se k němu všichni nastěhovali.

Po nějaké době Suchińského sousedé zjistili, že ve svém sklepě ukrývá Židy. Začali je vydírat, a onoho postaršího rodinného přítele dokonce zavraždili. Židovská rodina se děsila, že se sousedé vrátí a přivedou s sebou Němce, a proto odešla. Při loučení je Suchiński přiměl slíbit, že se vrátí, pokud nenajdou útočiště jinde.

Rodina s Evou nemohla najít bezpečné útočiště a trpěla krutou zimou. Nebylo zbytí, a tak se vrátili k Suchińskému, který je přivítal s otevřenou náručí a se slovy: „Jen pojďte, pojďte dál! Zůstaňte u mě, ať se děje, co se děje.“ Spolu s další židovskou dívkou je nyní ukryl v podzemním úkrytu a navzdory svému zbídačenému stavu se postaral o to, aby měli co jíst, kdy se někdy dokonce vzdal svých vlastních přídělů a šel spát hladový.



Vchod do úkrytu, kde Anton Suchiński ukrýval Židy

Soukromá sbírka Barucha Adlera, Ramat Gan, Izrael

Suchińského sousedé předpokládali, že se Židé vrátili k němu do sklepa, a udali ho Němcům. Němci mu vyhrožovali střelnou zbraní a požadovali, aby Židy vydal, ale on si odvážně stál za svým a ukázal jim svůj prázdný sklep.

Suchińskému se podařilo ukrýt a zachránit všech šest Židů a ti se dočkali osvobození v červenci 1944.

Antonu Suchińskému byl přiznán titul Spravedlivý mezi národy 10. září 1974.

DO NOT COPY

ADÉLAÏDE HAUTVAL



Adélaïde Hautval ve třicátých letech 20. století.

”

SKUTEČNOST, ŽE ZDE DNES STOJÍM JAKO SVĚDEK, DOKAZUJE, ŽE I V OSVĚTIMI BYLO MOŽNÉ CHOVAT SE JAKO LIDSKÁ BYTOST.“

Z výpovědi Adélaïde Hautval v reakci na tvrzení, že v Osvětimi nebylo možné odmítnout účast na lékařských experimentech.

Adélaïde Hautval byla psychiatrička.

Na jaře 1942 byla zatčena, když se snažila zúčastnit pohřbu své matky v Alsasku ve Francii bez potřebných povolení od Němců. Byla poslána do vězení v Bourges. Ve vězení se kriticky vyjadřovala k zacházení s židovskými vězni a její očekávané propuštění bylo v důsledku toho zrušeno. Hautval prošla mnoha tábory a věznicemi ve Francii až do své deportace do Osvětimi-Březinky v lednu 1943.

V Osvětimi se Hautval snažila pomáhat židovským vězeňkyním nemocným tyfem tím, že je ukrývala na horních palandách, kde je tajně ošetřovala. O několik měsíců později byla Hautval poslána do bloku 10, kde byly na židovských vězních prováděny pokusy. Když pochopila, v čem spočívá „lékařská“ péče, kterou měla poskytovat, odmítla.

V odpovědi na otázku šéfa lékařského oddělení Dr. Wirtse: „Vy jste koneckonců lékařka, copak nevidíte, že tyto ženy jsou úplně jiné než vy?“ odpověděla: „V tomto táboře je mnoho lidí jiných než já. Třeba vy.“ V reakci na německého vězně, který se ji snažil přesvědčit, aby se účastnila experimentů, aby zůstala naživu, Hautval odpověděla: „Pokud to udělám, zblázním se. V žádném případě nebudu žít.“ Poté, co se odmítla účastnit experimentů, které Dr. Mengele prováděl na dvojčatech, byla poslána do Birkenau (Březinky).

Hautval a další lékaři mezi vězni se snažili vězně chránit, aby nebyli posláni do plynových komor – bagatelizovali závažnost nemocí pacientů a měnili diagnózy. Hautval nevěděla, zda válku přežije. Její postoj v této věci utkvěl mnoha vězňům v paměti: „Tady jsme všichni odsouzeni na smrt. Chovejme se jako lidské bytosti, dokud jsme naživu.“

Hautval byla nakonec deportována do tábora Ravensbrück a osvobozena v dubnu 1945. Po letech v táborech měla nenávratně podlomené zdraví.

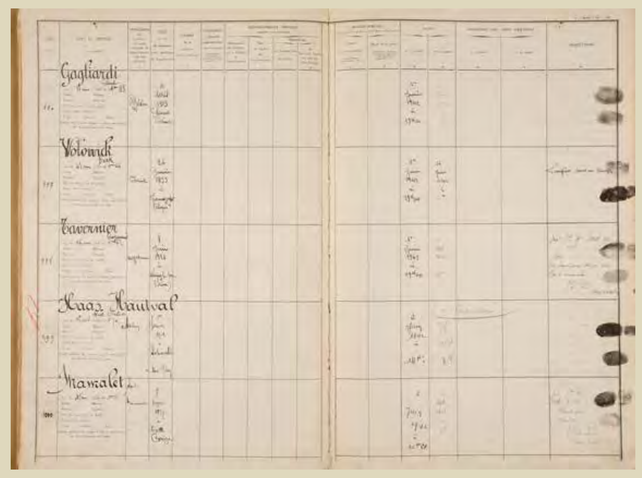
Adélaïde Hautval byl přiznán titul Spravedlivá mezi národy 18. května 1965.



Pruh látky s nápisem „Přítel Židů“.

Centre de Documentation Juive Contemporaine - Mémorial de la Shoah, Paříž, Francie

Protestovala proti zacházení s židovskými vězni v Bourges a prohlásila: „Židé jsou lidé jako všichni ostatní.“ Příslušník gestapa nařídil Adélaïde Hautval, aby nosila žlutou hvězdu a kus látky podobný pruhu látky na obrázku, se slovy: „Když je bráníš, budeš sdílet jejich osud.“



Registr vězňů v Bourges.
Na řádku 999, kde je zaznamenáno jméno Adélaïde Hautval, jsou nad stanoveným datem propuštění tužkou připsána slova „ponechat ve vězení“.

Conseil départemental du Cher.



Portrét Dr. Adélaïde Hautval, nakreslený spoluvězeňkyní z Ravensbrücku Adrianou Breur

Soukromá sbírka paní D. Breur, Amsterdam. S laskavým svolením Rijksmuseum, Amsterdam

DO NOT COPY

ADOLF A MARIA ALTHOFFOVI



Adolf Althoff se svými koňmi, 1955

Der Clown und die Zirkus reiterin – MALIK Publication



Maria Althoff se slony

Der Clown und die Zirkus reiterin – MALIK Publication

„NEMOHL JSEM PROSTĚ PŘIPUSTIT, ABY PADLI DO RUKOU VRAHŮ.
TO BY ZE MĚ UDĚLALO VRAHA.“

Adolf Althoff

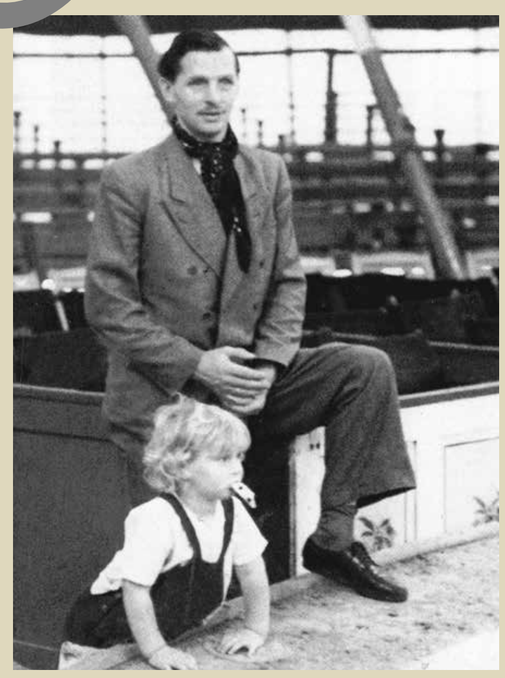
DO NOT COPY

Adolf Althoff pocházel z rodiny, která po mnoha generací vlastnila v Německu cirkusy. V dospělosti si založil vlastní cirkus a řídil ho se svou ženou Marií, která také pocházela z rodiny cirkusových umělců.

Během války cirkus cestoval z místa na místo. V létě 1941 se zastavil poblíž Darmstadtu, kde bylo naplánováno několik představení. Jednoho dne Adolfa oslovila mladá žena, Irene Danner ze známé židovské rodiny cirkusových umělců jménem Lorch. Od nástupu nacistů k moci byly Irene a její sestra vystaveny diskriminaci a ponižování ze strany svých učitelů a spolužáků, což vyvrcholilo jejich vyloučením. Irene, nadaná tanečnice a akrobatka hledající práci, se obrátila na Adolfa, aby ji ukryl ve svém cirkusu. I když Adolf o její židovské identitě věděl, i přesto ji Althoffovi ochotně přijali a zaměstnali.

Když začala deportace německého židovstva, Adolf a Maria nabídli úkryt pro Ireninu matku a sestru, které žily pod falešnou identitou, a dokonce i pro jejího německého otce, který dezertoval z armády, aby se nemusel rozloučit se svou židovskou manželkou. Kdykoli cirkus dorazil na nové místo, bez ohlášení se objevilo gestapo a hledalo ukrývající se Židy. Althoffovi si vytvořili systém: Adolf je velkoryse hostil, dával jim lístky pro celou rodinu a fascinoval je příběhy o svých vystoupeních s medvědy v Rusku, zatímco Maria jim poskytovala jídlo a neomezené množství alkoholu. Dannerovi se současně s tím schovávali v prostoru vytvořeném speciálně pro ně v jednom z cirkusových vozů. Za celou dobu nikdo z cirkusových pracovníků Dannerovu rodinu nikdy neudal, s výjimkou jednoho případu, a přestože gestapo rodinu nikdy nenašlo, Adolf informátora vyhodil.

Adolfu a Marii Althoffovým byl 2. ledna 1995 přiznán titul Spravedlivý mezi národy.

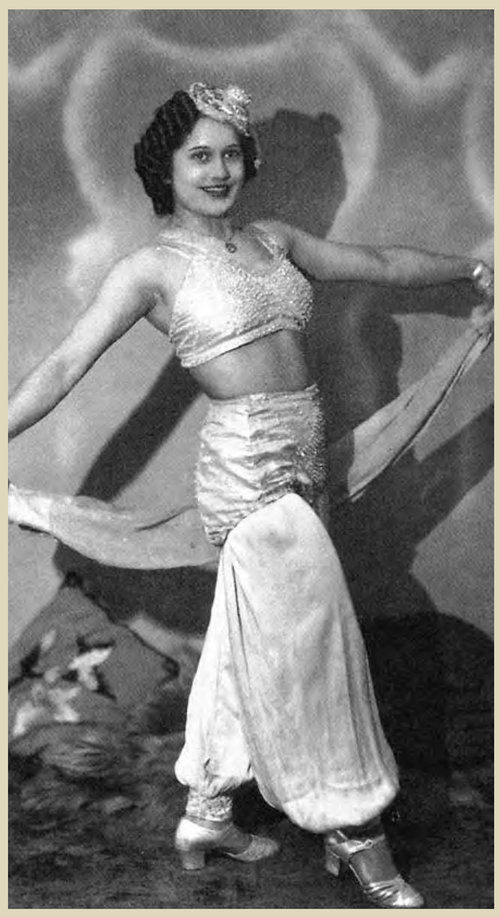


Adolf Althoff se synem, 1946

Der Clown und die Zirkus reiterin – MALIK Publication

Irene Danner během vystoupení, 1941

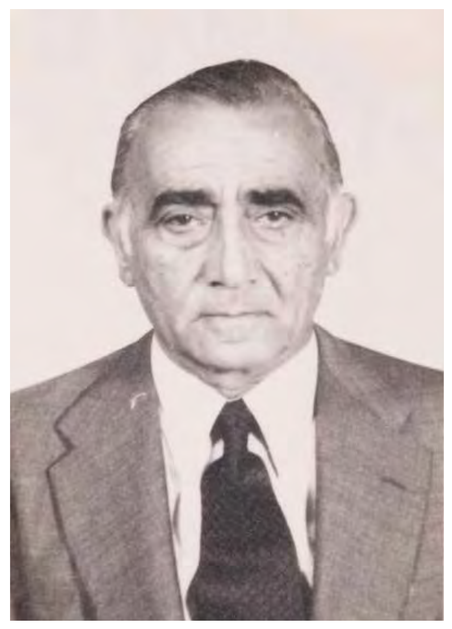
Der Clown und die Zirkus reiterin – MALIK Publication



METROPOLITA DIMITRIOS CHRYSOSTOMOS A LOUKÁS YIORGIOS KARRER



Metropolita Dimitrios Chrysostomos
Sbírky Yad Vashem



Loukás Yiorgios Karrer
Sbírky Yad Vashem

”

POKUD SE ROZHODNETE DEPORTOVAT ŽIDY ZE ZAKYNTHU, BUDETE MUSET VZÍT I MĚ A JÁ BUDU SDÍLET JEJICH OSUD.“

Metropolita Dimitrios Chrysostomos

V září 1943, poté, co Němci provedli invazi na řecký ostrov Zakynthos, se německý vojenský velitel obrátil na starostu Loukáse Yiorgiose Karrera a požadoval seznam jmen a adres všech Židů na ostrově, aby mohl zajistit jejich deportaci do vyhlazovacích táborů. Velitel Karrera varoval, že pokud nepředloží seznam do 24 hodin, zaplatí za to životem.

Karrer se obrátil na místního duchovního vůdce, metropolitu Dimitriose Chrysostomose, aby mu v této zapeklité situaci poradil. Chrysostomos mu nařídil spálit všechny dokumenty, které by mohly ohrozit Židy na Zakynthu, a varovat je před hrozícím nebezpečím. Karrer spěšně svolal místní úředníky a nařídil jim instruovat Židy, aby utekli do hor, kde jim budou pomáhat podzemní aktivisté a místní obyvatelé, které metropolita Chrysostomos již instruoval. Karrer pak utekl na jiný ostrov a tam se skrýval, dokud Němci Zakynthos neopustili.

Chrysostomos mezitím naléhavě žádal německého velitele, aby nechal Židy na pokoji, s tím, že jsou to řečtí občané, kteří nikomu neublížili, a že velká většina z nich již uprchla z ostrova během německé invaze. Když všechny jeho snahy přesvědčit velitele byly neúspěšné, předložil mu kus papíru, na němž byla napsána pouze dvě jména: jeho vlastní a Karrerovo, se slovy: „Zde je seznam Židů, který jste požadovali.“

Díky postoji Chrysostomose, Karrera, místního obyvatelstva a odbojářů, kteří útěk a utajení operace zprostředkovali, byla židovská komunita na Zakynthu jedinou řecko-židovskou komunitou, která přežila holocaust prakticky nedotčená.

Metropolitovi Dimitriosi Chrysostomosovi a Loukási Yiorgiosovi Karrerovi byl přiznán titul Spravedlivý mezi národy dne 13. března 1978.



Moše and Ester Matzovi, třicátá léta 20. století



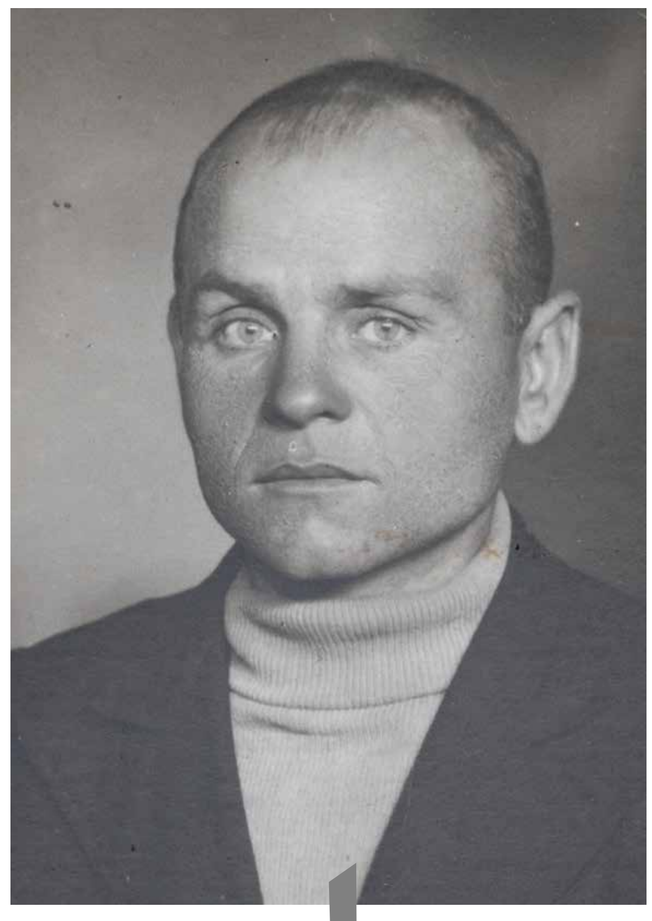
Souprava pro obřízku, kterou Moše Matza používal před válkou a během ukrývání ve vesnici Katastari.

Sbírky Yad Vashem. S laskavým svolením Michala (Matza) Albely, Dvory (Matza) Levi, Shila-Shulamit (Albela) Cohen

Moše Matza, jeho žena Esther a většina jejich dětí uprchli do vesnice Katastari poté, co je Karrer varoval. Živili se prodejem galanterního zboží. I když to bylo nebezpečné, Moše nadále zdarma prováděl rituální obřízku. Kdykoli byli rodiče novorozence příliš chudí, než aby mohli dítěti koupit oděv pro obřízku, Moše přinesl pár ponožek na obrázku, aby je děťátko mohlo mít na sobě při obřadu. Moše, Ester a většina jejich dětí přežili. Jeden z jejich synů, Aharon, který žil se svou ženou na Korfu, byl deportován se všemi Židy z ostrova do Osvětimi-Březinky, kde byl zavražděn.

DO NOT COPY

LEOPOLD A MAGDALENA SOCHOVI



Leopold Socha. Lvov, Polsko (dnešní Ukr na), říjen 1943

Sbírky Yad Vashem S laskavým Kristine iger) Keren, New York, USA

„SOCHA VĚŘIL, ŽE POMOC, KTEROU NÁM POSKYTL, BYLA JEHO NEJVĚTŠÍM ŽIVOTNÍM POSLÁNÍM. V HLOUBI SVÉ DUŠE... CÍTIL, ŽE BYL POVOLÁN BOHEM K TOMUTO ÚKOLU JAKO K PŘÍLEŽITOSTI KÁT SE ZE SVÝCH HŘÍCHŮ.“

Krystyna (Kristine) Chiger v knize „The Girl in the Green Sweater“ (Děvče v zeleném svetru)

Před druhou světovou válkou žil Leopold Socha v chudé oblasti Lvova (tehdy Polsko). Byl apravený zloděj a využíval městskou kanalizační síť jako únikovou cestu před úřady. Později se tam znovu ocitl, když začal pracovat pro městské technické služby.

Na jaře 1943 Socha a jeho spolupracovník Stefan Wróblewski narazili ve stokách na skupinu mužů. Byli to Židé, kteří hledali únikovou cestu před hrozícími „akcemi“ v ghettu. Socha a Wróblewski souhlasili, že Židům a jejich rodinám za úplatu pomohou, až to bude aktuální. Když bylo ghetto ve Lvově zlikvidováno, skupina židovských uprchlíků se pod vedením Sochy vydala do stok, aby se vyhnuli Němcům, kteří všechny Židy shromáždili a deportovali. Socha a Wróblewski také nabídli, že se postarají o potřeby ukrývajících se. Oba pracovníci technických služeb poskytovali Židům jídlo a pití, noviny a později i revolver pro sebeobranu, zatímco Sochova žena Magdalena jim prala oblečení a nakupovala pro ně zásoby na černém trhu. Když Židům došly peníze, Socha je uklidnil slovy: „Zvládneme to. Všichni zůstanete naživu,“ a od té chvíle se i s Wróblewským o jejich potřeby staral na vlastní náklady.

Socha obdivoval víru a zvyky Židů a snažil se na to, aby jim v předvečer šabatu vždy opatřil svíčky. Na Pesach v roce 1944 jim navíc tajně předával brambory u ústí stoky na ulici, aby mohli dodržovat zákony Pesachu a nejíst chametz (kvašené potraviny). Židé se více než rok skrývali ve stokách ve velmi těžkých podmínkách; někteří byli smeteni proudem a utopili se. Jiní raději zkusili štěstí nad zemí a většinou byli chyceni a zavražděni. Z 21 Židů, kteří unikli likvidaci ghetta, když se ukryli ve stokách, se osvobození dožilo jen deset.



Stoka rekonstruovaná pro účely dokumentárního filmu „Světlo ve tmě.“

Soukromá sbírka Roberta Marshalla, Perth, Austrálie

Když byl Socha v květnu 1945 na cyklistické vyjížďce se svou dcerou, přejelo ho nákladní auto a on svým zraněním podlehl. Ne všichni Sochovi známí schvalovali jeho válečné aktivity a sousedé dosvědčili, že zatímco ležel na ulici a jeho krev stékala do stoky, kolemjdoucí se křižovali a říkali, že takhle dopadnou ti, kdo ukrývali Židy.

Leopoldu a Magdaleně Sochovým byl 23. května 1978 přiznán titul Spravedlivý mezi národy.
Stefanu Wróblewskému byl 26. října 1981 přiznán titul Spravedlivý mezi národy.

DO NOT COPY

ANDRÉE GEULEN



Andrée Geulen se dvěma dětmi, které z[illegible]ránila, při prvních oslavách Chanuky po osvobození. Belgie, [illegible] 1944

Soukromá sbírka A[illegible] Geulen-Herscovi[illegible] Belgie

„ UŽ NIKDY JSEM NEPOCÍTIL TAKOVÉ POVZNESENÍ, TAKOVÉ USPOKOJENÍ... PŘEDSTAVTE SI, CO PRO DVACETILETOU ŽENU ZNAMENALO USÍNAT S MYŠLENKOU – DALŠÍCH PĚT DĚTÍ BYLO ZACHRÁNĚNO; DALŠÍCH PĚT DĚTÍ BYLO UŠETŘENO DEPORTACE... “

Andrée Geulen

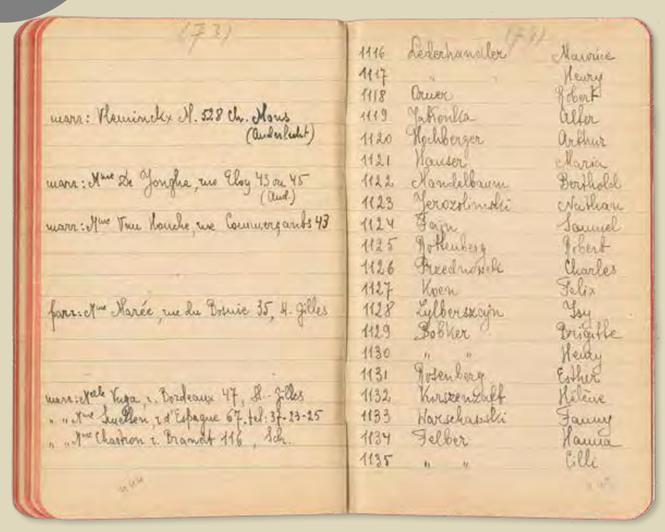
Andrée Geulen byla mladá učitelka v Bruselu v Belgii, když se seznámila s Idou Sterno, židovskou aktivistkou v Comité de Défense des Juifs – Výboru na obranu Židů. Jedním z úkolů výboru bylo zachraňovat židovské děti – odváželi děti z domova a hledali místa, kde by mohly přežít v úkrytu. Ida Sterno požádala Andrée Geulen o pomoc v této věci a ta úkol ochotně přijala. Odile Ovart, ředitelka internátní školy, kde Geulen učila, ukrývala společně se svým manželem v[illegible]le 12 židovských dětí. V květnu 1943 provedli Němci v internátní škole razii a zatkli děti, ma[illegible]ele Ovartovy a pedagogický personál. Při výslechu byla Geulen dotázána: „Nestydíte se učit Židy?“ na což odpověděla: „Nestydíte se vést válku proti židovským dětem?“ Geulen byla po výslechu propuštěna, ale Ovartovi byli deportováni do koncentračních táborů, kde zahynuli.

Geulen a Sterno se nastěhovaly do společného bytu pod falešnou identitou a další dva roky aktivně převáděly židovské děti do úkrytu v soukromých domech a v ústavech. Někdy se záchrana konala přímo během německé razie. „Míjely jsme zátarasy s jedním dítětem v kočárku a za ruce jsme vedly dvě další. Vojáci se vybývali matce s mnoha dětmi.“

Geulen poté dítě navštěvovala v jejich nových domovech, aby se ujistila, že se aklimatizovaly a je s nimi dobře zacházeno a starala se o všechny jejich potřeby. Když se jí po válce ptali, zda se bála, Geulen odpověděla: „Ve dvaceti letech je člověk nebojácný. Pro mě to byla správná věc.“

Andrée se naučila jména a adresy dětí nazpaměť a vedla tajné zápisníky, do kterých zaznamenávala jejich skutečná a nově přijatá jména, údaje o jejich rodičích a úkrytech. Po válce tyto zápisníky použila k dohledání dětí a jejich navrácení příbuzným, protože rodiče mnoha z nich byli zavražděni.

Andrée Geulen byl 2. srpna 1989 přiznán titul Spravedlivá mezi národy.



Zápisníky se seznamy 1646 jmen židovských dětí ukrývaných v Belgii Výborem na obranu Židů (Comité de Défense des Juifs (CDJ)).

Sbírky Yad Vashem



Andrée Geulen (vlevo) a Ida Sterno v době, kdy byly sociálními pracovnicemi ve Výboru na obranu Židů (Comité de Défense des Juifs (CDJ)). Brusel, Belgie

Výzkumné centrum Kazerne Dossin

DO NOT COPY

VINCENT A ANNA TÖKÖLYOVI





Vincent (1960) a Anna (1946) Tökölyovi

Sbírky Yad Vashem

> ZŮSTANOU NAVŽDY VYRYTY V NAŠICH SRDCÍCH JAKO SYMBOLY LIDSKOSTI A ČIRÉ DOBROTY, BEZPODMÍNEČNÉHO DÁVÁNÍ, ANIŽ BY ZA TO BYLA POŽADOVÁNO JAKÁKOLI ODMĚNA.“
>
> Alice-Aliza Barak Ressler ve své knize „Cry, Little Girl“ (Plač, holčičko)

Vincent a Anna Tökölyovi žili se svou dcerkou v obci Jarok nedaleko Nitry na Slovensku. [illegible] podzim roku 1944 uslyšeli zaklepání na dveře a za dveřmi stály dvě dívky – 8letá Agatha-Miriam Re[illegible]lerová a její 12letá sestra Rachel – a prosily o trochu jídla pro sebe a své rodiče a se[illegible].

Mošemu a Olge Resslerovým a jejich třem dcerám, Alici, Rachel a Agátě-Miriam z [illegible]chalovců se podařilo vyhnout se deportacím do táborů. Putovali z místa na místo a [illegible]ostali s[illegible] na okraj j[illegible]oka, kde se ukryli v chatrči v polích. Vincent a Anna pochopili, že dívky jsou Ži[illegible]ovky, a vyzva[illegible]ie, aby se vrátily do svého úkrytu, se slibem, že se postarají o všechny jejich potře[illegible]. S p[illegible]dporou míst[illegible]ího kněze nosili obyvatelé vesnice Tökölyovým jídlo s vědomím, že je určeno pro Žid[illegible] kter[illegible]e v tét[illegible] oblasti skrývají.

S blížící se zimou Vincent ukryl rodinu do opus[illegible]ných p[illegible]mních jam, kde místní obyvatelé kdysi skladovali sudy s vínem, protože t[illegible] teplejší a bez[illegible]ečnější úkryt. Někdy v doprovodu Anny je Vincent každou noc navštěvoval s jídl[illegible]n a povzb[illegible]zoval rodinu příběhy o pádu německé armády.

Když Němci pátrali po Židech[illegible] útěku, vyp[illegible]ili řadu výstřelů do jámy, kde se Resslerovi skrývali, a Moše a Olga se rozh[illegible]li hledat [illegible]kryt [illegible]o svo[illegible]rodinu v jiné vesnici. Našli rodinu v Cabai-Capor, která byla ochotna je za [illegible]platu ukrýt p[illegible]d podlahou svého statku, ale asi po dvou týdnech, když jim došly peníze, je rodina udala úř[illegible]dům a u[illegible]adla jim zbývající majetek.

Krátce před deportac[illegible] do táborů se Resslerovým podařilo uprchnout z budovy, kde byli drženi. Vrátili se do podzemních jam v Jaroku, kde je Tökölyovi vřele přivítali, až do konce války se o ně starali a snažili se pro ně sehnat vše potřebné.

Vincentovi a Anně Tökölyovým byl přiznán titul Spravedlivý mezi národy dne 2. června 1993.



Panenka Agáty-Miriam Ressler, kterou po celou dobu války pečlivě střežila, protože věřila, že je kouzelná a nosí štěstí, které jim zajistí přežití.

Sbírky Yad Vashem S laskavým svolením Miriam Frumer (Agatha Ressler), Petah Tikva, Izrael

Poté, co byli zajati příslušníky Hlinkovy gardy (slovenské polovojenské organizace, která zprostředkovávala deportace Židů do vyhlazovacích táborů), všechny věci rodiny Resslerových včetně panenky zůstaly v domě rodiny, která je udala. Po válce Agáta-Miriam trvala na tom, aby se do domu vrátili a hledali její panenku, kterou našla pohozenou mezi hračkami syna udavačů, rozbitou a bez rukou a nohou.



Resslerovic děvčata: Alice-Aliza, Agatha-Miriam and Rachel po emigraci rodiny do Erec Izrael (Mandátu pro Palestinu) v roce 1947

Sbírky Yad Vashem. S laskavým svolením Miriam Frumer (Agatha Ressler), Petah Tikva, Izrael

DO NOT COPY

CHIUNE-SEMPO SUGIHARA



Chiune-Sempo Sugihara. Kovno, Litva 19

Sbírky Yad Vashem

”

AŤ UŽ DOSTANU JAKÝKOLIV TREST, JE MI JASNÉ, ŽE MUSÍM JEDNAT V SOULADU SE SVÝM SVĚDOMÍM.“

Chiune-Sempo Sugihara

Chiune-Sempo Sugihara se narodil první den 20. století. Jeho otec si přál, aby studoval medicínu, ale Sugihara se mu rozhodl postavit na odpor a naučit se anglicky. Po složení zkoušek pro práci na ministerstvu zahraničí se specializoval také na německý a ruský jazyk a kulturu.

V roce 1939 byl Sugihara jmenován japonským vicekonzulem v Kovnu (Kaunas) v Litvě. Když SSSR v létě 1940 anektoval Litvu, bylo zahraničním ambasádám nařízeno vyklidit své prostory. Zatímco se Sugihara balil, zjistil, že mnoho uprchlíků, kteří se rozhodli uprchnout z Polska do Litvy o rok dříve, když vypukla válka, se nyní shromažďují u bran konzulátu. Aby uprchlíci mohli opustit sovětské území, museli prokázat, že mají povolení ke vstupu do jiné země. Jan Zwartendijk, úřadující nizozemský konzul v Litvě, opatřoval pasy uprchlíků razítkem opravňujícím je ke vstupu na ostrovy Curaçao, které byly pod nizozemskou kontrolou a kde proto nebylo zapotřebí vízum. Na cestě ze SSSR na Curaçao proto zbývalo jen získat povolení k průjezdu přes Japonsko.

Sugihara poslal tři naléhavé telegramy ministerstvu zahraničí v Tokiu s žádostí o povolení jít nad rámec přijatých protokolů a umožnit vydávání tranzitních víz pro uprchlíky. Negativní odpověď přišla o devět dní později, Sugiharovi již podařilo vydat značný počet víz, to ho však neodradilo.

S vědomím, že pokračování v tomto postupu je v přímém rozporu s pokyny, které nepřetržitě přicházely z Tokia, se Sugihara a jeho zaměstnanci pustili do maratonu vydávání co největšího počtu víz, než bude konzulát zrušen. Podařilo se jim vydat přes 2 000 víz, některá z nichž byla určena pro celé rodiny.

O necelý rok později, v červnu 1941, vzhledem k okupaci Litvy nacistickým Německem, se všechny únikové cesty ze země staly neprůchodnými.

Když se Sugihara a jeho rodina po válce vrátili do Japonska, byl jedním z mnoha propuštěných úředníků japonského ministerstva zahraničí. Je možné, že jeho činy během posledních dnů ve službě na japonském konzulátu v Litvě sehrály v tomto rozhodnutí jeho nadřízených podstatnou roli.

Chiune-Sempo Sugiharovi byl přiznán titul Spravedlivý mezi národy dne 4. října 1984.

Janu Zwartendijkovi byl přiznán titul Spravedlivý mezi národy dne 6. října 1997.



Židé stojící před japonským konzulátem v naději, že jim bude uděleno tranzitní vízum. Kovno, Litva

Sbírky Yad Vashem

”

Stáli tam od rána do noci a čekali na odpověď... Stáli po celou dobu. A jejich malé děti spolu s nimi... Viděla jsem je z okna. Když uviděli, jak se na ně dívám, sepjali ruce (jako by se modlili).”

Ze svědectví Sugiharovy manželky Yukiko Kikuchi



Osvědčení vydané na jméno Mozes a Klara Jagłomovi a jejich dcery Janett, opatřené tranzitním vízem do Japonska, které Sugihara vystavil v Kovně v srpnu 1940. Dokument také obsahuje tranzitní vízum do Indie, kam rodina nakonec odcestovala poté, co strávila několik týdnů ve městě Kobe v Japonsku.

Sbírky Yad Vashem



Menu jedné z večeří podávaných na lodi „Haruna Maru“ během plavby z ruského přístavu Vladivostok do Japonska. Menu je vyzdobeno reprodukcí díla od Kitagawy Utamara. Ilustrace silně zapůsobila na mladou Janett Tocatly (Jagłom) a spolu s dalšími barevnými jídelními lístky si ji ponechala. O mnoho let později si Janett koupila originální kresbu tohoto umělce.

Sbírky Yad Vashem. S laskavým svolením Janett Tocatly Jagłom (Yaglom), Tel Aviv, Izrael

DO NOT COPY

ZEJNEBA A MUSTAFA HARDAGOVI A AHMED SADIQ-ŠARALOP



Zejneba Hardaga a její děti. U nohou jí sedí Boena (Tova) Kavilio, dcera Josefa a Rivky.

Sbírky Yad Vashem.
S laskavým svolením Sary Pechanac, Izrael



Mustafa Hardaga

Sbírky Yad Vashem. S laskavým svolením Sary Pechanac, Izrael



Ahmed Sadiq-Šaralop

Sbírky Yad Vashem. S laskavým svolením Sary Pechanac, Izrael

”

JOSEFE, TY JSI NÁŠ BRATR; RIVKA – NAŠE SESTRA; A VAŠE DĚTI JSOU JAKO NAŠE DĚTI. CHOVEJTE SE ZDE JAKO DOMA A VŠE, CO MÁME, JE VAŠE.“

Mustafa Hardaga

Zejneba a Mustafa Hardagovi žili s Mustafovým bratrem Izetem, jeho ženou Bačrijou a jejich dětmi ve městě Sarajevo v dnešní Bosně a Hercegovině. Josef Kavilio založil v budově vlastněné Hardagovými továrnu na dýmky a rodiny se časem spřátelily. Když bylo Sarajevo v dubnu 1941 obsazeno Německem, byt Kaviliových byl vybombardován a zničen.

Když se Mustafa dozvěděl o jejich nelehké situaci, prosil je, aby se přestěhovali k jeho rodině. Hardagovi byli praktikující muslimové a ženy mimo dům chodily se zahaleným obličejem, aby je neviděli jiní muži. Po válce Zejneba vzpomínala: „To bylo poprvé, kdy u nás doma spal někdo cizí. Kdy jsme poprvé před jinými lidmi odhalily tvář.“

Naproti domu Hardagových se nacházelo velitelství gestapa. Při jedné z domovních prohlídek se Kaviliovi museli schovat do skříně. Josefa a Rivku trápilo, že jejich přítomnost ohrožuje životy Hardagových, a proto se rozhodli, že Rivka uteče s dětmi na území kontrolované Itálií, zatímco Josef bude hledat jiný úkryt ve městě.

Josef byl udán, uvězněn, ale později na nucené práce. Zejneba se o tom dozvěděla a spolu se švagrovou začaly pašovat jídlo pro Josefa a ostatní vězně. Když se Josefovi podařilo uprchnout, uvědomil si, že jediné bezpečné útočiště má u Hardagových, a ukrýval se v jejich domě po dobu dalších dvou měsíců, zatímco zbytek sarajevských Židů byl deportován nebo zavražděn.

Nakonec se Josefovi podařilo získat padělané doklady, se kterými uprchl na území okupované Itálií, kde se opět setkal se svou rodinou.

Zejneba a její rodina nebyli jedinými členy nejbližší rodiny, kteří ukrývali Židy. Její otec, Ahmed Sadiq-Šaralop, rodák ze Soluni, žil v minulosti v Makedonii a Sarajevu a navázal kontakty se členy židovské komunity. Mnoho jeho přátel byli Židé, a dokonce studoval jazyk ladino. Během války žil v Konjići v Bosně. Jednoho dne, když Ahmed popíjel kávu na nádraží, spatřil svého známého Isidora Papa a jeho rodinu, jak nastupují do vlaku do Sarajeva. Ahmed se je snažil odradit s tím, že všichni Židé ve městě byli deportováni. Zatímco Isidor Papo váhal, Ahmed sáhl dovnitř a vytáhl jedno z Papových dětí z okna vlaku, takže jim nezbylo nic jiného, než z vlaku vystoupit a jít s ním domů. Tam se skrývali, dokud neuprchli na Itálií okupované území. Ahmed zaplatil za tento statečný čin životem: byl udán, uvězněn a deportován do tábora Jasenovac, kde byl zavražděn. Není známo, kde byl pohřben.

Zejnebě, Mustafovi, Izetovi a Bačriji Hardagovým a Ahmedu Sadiq-Šaralopovi byl dne 29. ledna 1984 přiznán titul Spravedlivý mezi národy.



Zejneba Hardaga, Rivka Kavilio, jejich dcery a Bačrija na procházce v Sarajevu, 1941. Zejneba a Rivka jdou zavěšené ruku v ruce, aby zakryly Rivčinu pásku, která ji identifikovala jako Židovku.

Sbírky Yad Vashem. S laskavým svolením Sary Pechanac, Izrael



Falešný občanský průkaz na jméno Vilhem Alojz, vyrobený pro Josefa Kavilia.

Sbírky Yad Vashem. S laskavým svolením Tovy Grinberg, Jeruzalém, Izrael

DO NOT COPY

JANA SUDOVÁ



Jana a její dcera Anna na konci války.
Sbírky Yad Vashem

”

V BIBLI JE PSÁNO, ŽE POKUD ČLOVĚK POTŘEBUJE POMOC, MUSÍ MU BÝT POMOŽENO.“

Jana Sudová

Jana Sudová, věřící katolička, žila se svou tříletou dcerou Annou a mladou polskou služ[illegible]u v malé vesnici Šunihel nedaleko Bohumína v České republice.

Jedné noci v polovině ledna 1945 zaklepali na její dveře čtyři mladí Židé, [illegible]em se podařilo vyskočit z vlaku a uniknout pochodu smrti. Poté, co je ostatní vesničané odmítli pustit d[illegible]nitř, přišli na Janinu farmu, a když se jich zeptala, co chtějí, řekli jí, že hledají úkryt n[illegible]jednu noc. Jana jim[illegible]e samozřejmostí odpověděla: „Pojďte dál” a nabídla jim, aby zůstali v podkro[illegible] domu. Jed[illegible]m z těch, kteří uprchli, byl 21letý Jakob Silberstein, narozený v Polsku a jediný p[illegible]živší [illegible]celé své ro[illegible]ny, která byla zavražděna v Osvětimi. Na její otázku, odkud pocházejí, Jakob odpov[illegible]ře „sp[illegible]upra[illegible]vali s partyzány.“ Jana se už neptá, ale Jakob se později dozví, že věděla, že js[illegible]u Ži[illegible]a přes[illegible]tože ví, že ohrožuje sebe, dceru a služku, rozhodne se poskytnout všem čtyřem přístřeší ve svém dom[illegible]tak dlouho, jak to budou potřebovat.

Po několika týdnech se Jakob[illegible]a tři přáte[illegible]rozhodnou opustit statek poté, co se v oblasti rozšířila zvěst o ruských jednotkách. Jejich [illegible]opy nebyly d[illegible]té doby nalezeny a lze předpokládat, že byli zastřeleni SS.

Árijsky vyhlížejí[illegible]Jakob zů[illegible]ane[illegible]ém, skrývá se v podkroví a začíná pomáhat s drobnými domácími pracemi na far[illegible]ě, které p[illegible]něj Jana organizuje, aby ho zaměstnala. Jana ho představí německým vojákům v oblasti[illegible]ko Josef[illegible]Poláka, který nemluví německy. Jakob jednoho dne zjistí, že kmen břízy nejblíže k domu ma[illegible]tv[illegible]vedle kořenů. Jakob si od Jany vypůjčil sekeru a rozšířil otvor a připravil si úzký úkryt pro případ pozdějšího problému. Jednoho dne vojáci wehrmachtu hledají Josefa, aby se o něj „postarali“, a on najde útočiště v kmeni stromu na mnoho hodin, dokud vojáci neopustí farmu.

Jana poskytuje Jakobovi přístřeší asi měsíc a půl, dokud oblast neosvobodí Rudá armáda.

Jakob neznal jméno své zachránkyně, protože si raději neprozradili osobní údaje, když se u ní skrýval. Říkal jí „hostitelka“ a ona jemu „Josef“ a teprve po šedesáti letech, po intenzivním hledání, se mu podařilo zjistit její jméno a setkat se s její dcerou. Jana se nikdy nedozvěděla jeho pravé jméno, protože zemřela 12 let před tím, než ji Jakob nalezl.

Janě Sudové byl přiznán titul Spravedlivá mezi národy dne 22. ledna 2006.



Když se Jakob se v roce 2005 vrátil do Šunichelu, zjistil, že statek byl zbořen a bříza, ve které našel útočiště, byla pokácena, na poli zůstalo jen několik pařezů. Jakob přenesl pařezy do památníku Yad Vashem na věčnou připomínku.

Sbírky Yad Vashem



Statek Jany Sudové (vlevo), kde ukrývala Jakoba a jeho přátele.

Úplně vlevo na fotografii je strom, v jehož kmeni Jakob Silberstein našel útočiště, když Němci prohledávali farmu.

Sbírky Yad Vashem

DO NOT COPY

ERZSÉBET FAJÓ



Erzsébet Fajó, 1941
Sbírky Yad Vashem

”

POHÁNĚNA TOUHOU NÁS ZACHRÁNIT SE ERZSI VZEPŘELA NĚMCŮM... ŽIVOT NÁM ZACHRÁNILA JEJÍ SÍLA A HRDINSTVÍ.“

Zsuzsanna Ozsvath (Abonyi)

V roce 1931 byla maďarská rodačka Erzsébet Fajó 13letá dívka, která byla nucena přerušit studium, aby pomohla živit svou rodinu. Našla si práci v domě rodiny Abonyiových jako chůva dvou dětí – dvaapůlletého Ivána a dvouměsíční Zsuzsanny. Postupem času si Erzsébet s nimi oblíbili a i on[illegible] si zamilovala. V roce 1941 Abonyisovi odešli z Bekescsaby do Budapešti a Erzsébet se rozhodla opustit svou rodinu a přestěhovat se s nimi do hlavního města.

Když Němci v březnu 1944 vtrhli do Maďarska, otec Ivána a Zsuzsanny na Erzsébet naléhal, aby odešla a sama se tak neohrozila. Souhlasila, ale od toho okamžiku až do osvobození tato mladá žena bez prostředků nebo konexí dokázala, že nic není nemožné a udělala vše, co bylo v jejích silách, aby pomohla lidem, kteří se pro ni stali rodinou.

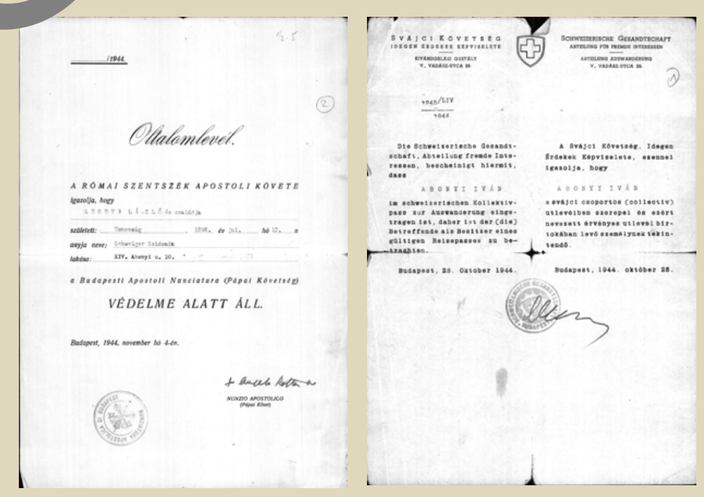
Vzhledem k nebezpečí spojeném s pohybem po ulici se žlutou hvězdou se Erzsébet rozhodla navštěvovat Abonyovy každý den a nosit jim jídlo, léky, knihy a hry pro děti, stejně jako slova povzbuzení a útěchy. Podařilo se jí zorganizovat propuštění otce z tábora, kam byl odvezen, a z Vatikánu získala dopisy poskytující ochranu manželce a dětem.

Když do budov požívající ochrany Vatikánu vtrhli příslušníci Strany Šípových křížů vtrhli, zavraždili tam žijící Židy a jejich těla hodili do Dunaje, Erzsébet se podařilo Abonyovy propašovat ven a zachránit je před tímto hrozným osudem.

O něco později Erzsébet vstoupila do ghetta, kam se Iván a Zsuzsanna museli přestěhovat, a propašovala je ven na padělané doklady. Od té doby až do osvobození stěhovala různé členy rodiny z úkrytu do úkrytu: rodiče dvakrát, Ivána třikrát a Zsuzsanu pětkrát. Až těsně před osvobozením se jí podařilo celou rodinu přestěhovat pod jednu střechou. Do té doby každého z nich navštěvovala každý den – ve sněhu, v prudkém dešti a i při bombardování.

Po válce Abonyovi Erzsébet adoptovali a tak se oficiálně stala členem jejich rodiny.

Erzsébet Fajó byl přiznán titul Spravedlivá mezi národy dne 26. června 1986.



Ochranné certifikáty, které Erzsébet Fajó získala pro Ivána Abonyie a jeho otce Laszla.

Sbírky Yad Vashem



Zsuzsanna a Iván Abonyiovi. Budapešť, Maďarsko, 1941

Sbírky Yad Vashem

DO NOT COPY

MYKOLAS ŠIMELIS A JADVYGA ŠIMELIENĖ



Mykolas Šimelis a Jadvyga Šimelienė s dětmi ze svých dcer, Gražinou a Ramutė. Litva, 1939

Archiv Muzea židovské historie Vilna Gaon

„MÉ DVEŘE JSOU OTEVŘENÉ, VSTUPTE.“

Mykolas Šimelis

Mykolas Šimelis byl chudý lesník, který žil se svou ženou a pěti malými dětmi ve vesnici Tauroumiškis, několik desítek kilometrů od města Kovno (Kaunas) v Litvě.

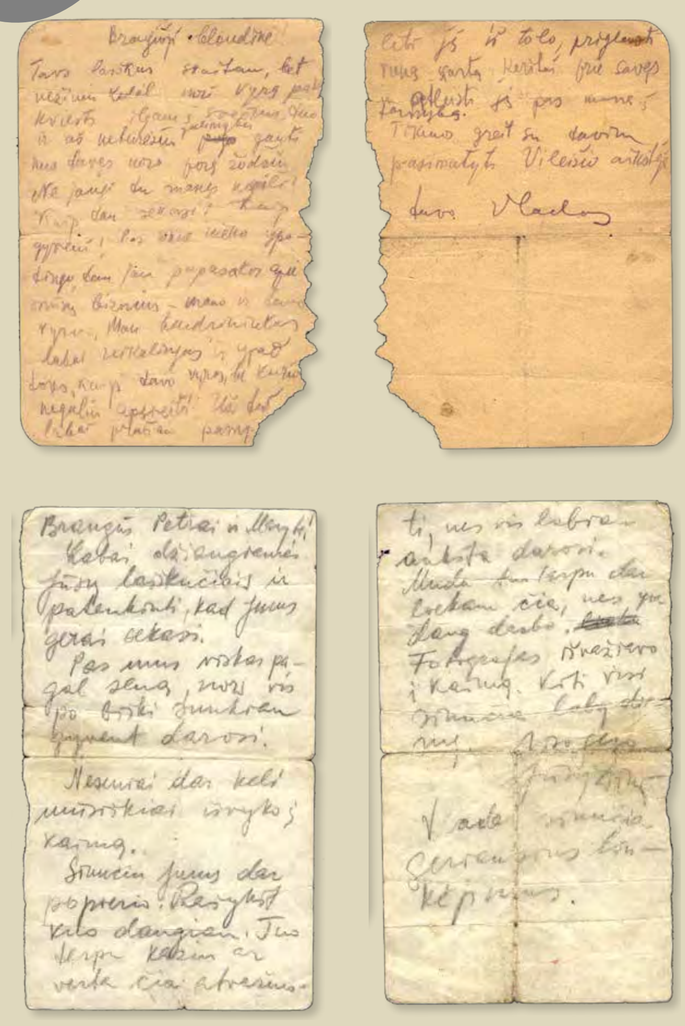
Před vypuknutím druhé světové války navázal Mykolas obchodní styky s Meirem Korenem. V listopadu 1943 se Meir s rodinou rozhodl uprchnout z ghetta v Kovně a vzpomněl si na nabídku Mykolase Šimelise na poskytnutí přístřeší. Meir se obrátil na Mošeho Musela, který propašoval rodinu Korenových a svou vlastní ženu do domu rodiny Šimelisových. Asi o dva měsíce později se Moše připojil ke skupině ukrývajících se Židů spolu s dalšími lidmi, které propašoval ven z ghetta na žádost Meira Korena. Od toho okamžiku poskytovali Mykolas a Jadvyga útočiště 14 lidům po dobu osmi měsíců, až do osvobození.

Úkryt byl pod podlahou domu a byl přístupný přes skříň. Pět dětí Mykolase a Jadvygy, z nichž nejstaršímu bylo pouhých osm let, si přestalo hrát s dětmi ze sousedství, stálo na stráži a varovalo pokaždé, když se někdo přiblížil k domu. Když se chtěl Moše Musel rodině odměnit a dal Mykolasovi své zlaté pero, Mykolas mu ho vrátil se slovy: „Po válce ho budete sám potřebovat.“

V dubnu 1944 Jadvyga zemřela po neúspěšném lékařském zákroku a Mykolas zůstal na péči o svých pět dětí a skrývající se Židy sám. Když se vracel domů z pohřbu, potkal Němce, kteří hledali ukryté Židy. Později se Mykolas přiznal, že byl na okamžik v pokušení prostě se otočit a odejít, ale pak se vzpamatoval, našel útěchu v myšlence, že „zemřít lze jen jednou“, přistoupil k Němcům a řekl jim, že se právě vrací z pohřbu své ženy a nabídl jim, aby si připili na její památku. Němci se napili, vyjádřili mu soustrast a odešli.

Oblast byla osvobozena v červenci 1944. Přibližně o rok později byl Mykolas zavražděn Litevci, kteří věděli, že během války ukrýval Židy. Když se přeživší dozvěděli o hořkém osudu svého zachránce, pokusili se děti adoptovat, ale jejich nevlastní matka to odmítla a děti vyrůstaly v sirotčincích.

Mykolasi Šimelisovi a Jadvyze Šimelienė byl přiznán titul Spravedlivý mezi národy dne 4. dubna 1983.



Dopisy napsané v ghettu Chaimem Yellinem – vůdcem „Organizace antifašistického boje“ v ghettu v Kovně – a Dimou Galperinem Mošemu a Polii Muselovým, kteří uprchli z ghetta a byli mezi těmi, kteří se skrývali v domě Mykolase Šimelise. Mykolas doručoval dopisy od členů podzemního odboje manželům Muselovým. Jména pisatelů a adresátů byla změněna na přezdívky používané v odboji a informace byly kódované, takže pokud by dopisy padly do německých rukou, Mykolasovi by nevznikla žádná újma.

Sbírky Yad Vashem

DO NOT COPY

JULIUS MADRITSCH



Julius Madritsch

S laskavým svolením Gerharda [illegible], Rakousko

”

VE WEHRMACHTU SE MNOU NEBYLI SPOKOJENI.
OD SAMÉHO POČÁTKU JSEM PŘÍSAHAL, ŽE NEBUDU SLOUŽIT SYSTÉMU,
KTERÝ EVROPĚ NEZPŮSOBIL NIC JINÉHO NEŽ TRÁPENÍ A SLZY.“

Julius Madritsch

Julius Madritsch byl původem Rakušan a specializoval se na textil. Ve snaze vyhnout se odvodu do německé armády odcestoval do Krakova, kde ho Němci jmenovali ředitelem oděvních továren, které byly znárodněny a zkonfiskovány původním židovským majitelům.

V roce 1941 získal povolení ke zřízení textilní továrny v blízkosti ghetta. Spolu s ředitelem továrny Raimundem Titschem začali zaměstnávat stovky Židů z ghetta na práci v továrně, s plným vědomím, že většina z nich nemá v textilním oboru žádné vzdělání. Později oba muži otevřeli další textilní továrnu poblíž ghetta v Tarnowě a tam také nabrali stovky Židů jako pracovní sílu, většinou bez zkušeností v oboru. V obou továrnách bylo s dělníky zacházeno dobře, měli dobré podmínky a dostávali slušné příděly potravin. Madritsch a Titsch dokonce dokázali v Tarnowě dovolili pašovat potraviny do ghetta pomocí továrních vozidel.

Madritsch se spojil s Oswaldem Bouskou, rakouským policejním seržantem v Krakově, aby Židům pomohli. Bouska a jeho muži přivírali oči, když počty Židů opouštějících ghetto a vracejících se zpět po práci neodpovídaly, což umožnilo těm, kdo chtěli, z továrny utéci.

Když Madritsch zjistil, že se schyluje k deportaci dětí z ghetta, Bouska uprostřed noci propašoval manželky a děti dělníků z ghetta do továrny. Ráno se rozutekli a našli si různé úkryty. Po likvidaci ghetta pomohl Bouska Židům najít útočiště v Madritschově továrně.

Po likvidaci ghetta byli tovární dělníci díky práci v bezpečí před deportací, ale stále byli vězněni v táboře Plaszow za velmi drsných podmínek. Madritsch získal povolení k přesunu asi 200 dělníků z Plaszowa do Tarnowa a během stěhování a s Titschovým svolením někteří z nich uprchli. Po likvidaci ghetta Tarnow se Madritschovi podařilo přestěhovat své dělníky do Plaszowa, čímž se počet Židů chráněných před deportací zvýšil na přibližně 2 000.

V září 1944 byl zlikvidován tábor Plaszow a spolu s ním i textilka. Madritschovi a Titschovi se na poslední chvíli podařilo dodat 100 dělníků do muniční továrny Oskara Schindlera, čímž jim zachránili život. Ve stejné době byl Bouska, který se snažil vyhnout odsunu na frontu, popraven v táboře Gross-Rosen.

O dva měsíce později byl Madritsch zatčen a poslán do Berlína. Byl obviněn z šíření nepravdivých informací o podmínkách v táboře Plaszow, ale díky svým konexím byl propuštěn.

Juliu Madritschovi, Raimundu Titschovi a Oswaldu Bouskovi byl dne 18. února 1964 přiznán titul Spravedlivý mezi národy.





Šicí stroj a krejčovské pravítko Adolfa Goldsteina.

Adolf Goldstein, povoláním krejčí, pracoval v Madritschově textilní továrně v táboře Plaszow a dokonce vyráběl obleky pro Oskara Schindlera. Když byl tábor zlikvidován a továrna uzavřena, byl jedním z těch, kteří byli zařazeni do seznamu dělníků v Schindlerově muniční továrně. Goldstein přežil a po osvobození si šicí stroj a krejčovské pravítko vzal s sebou a dále je používal i po emigraci do Erec Izrael (Mandát pro Palestinu).

Sbírky Yad Vashem. S laskavým svolením Ludwiga Goldsteina, Tel Aviv, Izrael



Dělníci v Madritschově továrně

Sbírky Yad Vashem

DO NOT COPY

GIOVANNI A MARIANGELA DELLA NAVE



Rodina Della Naveova po válce.
Sedící vepředu: Giovanni & Mariangela obklopeni svými dětmi, snachou a vnukem.
S laskavým svolením Reginy Zimet, Izrael

”

JEDNOHO DNE MARIANGELA VEŠLA DO MÍSTNOSTI A S ÚSMĚVEM VYPRÁVĚLA, ŽE SE JÍ LIDÉ VE VESNICI PTALI NA KOUŘ STOUPAJÍCÍ Z KOMÍNA V MÍSTNOSTI. IMPROVIZOVALA A ŘEKLA, ŽE... UDÍ TŘI SALÁMY. TY „SALÁMY“ JSME BYLI MY.“

Regina Zimet v knize „Across the Bridge“ (Za mostem)

Giovanni Della Nave, tesař a farmář, a jeho žena Mariangela žili se svými čtyřmi dětmi ve vesnici San Bello v Itálii.

Dne 30. prosince 1943 se na ně obrátila rodina Zimetova s prosbou o pomoc. Hledali přístřeší na několik dní, jednalo se o Fischela a Rosalii a jejich dceru Reginu. Zimetovi uprchli z Německa v roce 1939 ve snaze dostat se do Erec Izrael (Mandát pro Palestinu). K rodině Della Naveových dorazili nemocní a vyčerpaní po dlouhé cestě. Doufali, že nakonec překročí švýcarské hranice.

Když se ukázalo, že hraniční přechod je přísně střežen a že Zimetovi se nemají kam vrtnout, manželé Della Naveovi se rozhodli ukrývat je až do konce války s vědomím, že pokud budou odhaleni, mohlo by to pro ně být katastrofální. Jejich malé děti přísahaly na obrázky madony, že o hostech nikomu neřeknou. Zimetovi zpočátku trávili noci v kravíně a přes den se schovávali v malé místnosti používané k sušení plátků sýra. Později se rodina nastěhovala do domu, a když sousedé začali mít podezření, Della Naveovi je prezentovali jako své příbuzné, uprchlíky z Kalábrie, jejichž dům byl vybombardován. Většinu jídla a peněz, které Zimetovým poslali přátelé, ukradl kurýr, a již tak chudí Della Naveovi proto byli nuceni dělit se s se Zimetovými o své vlastní skrovné příděly.

Giovanni a Mariangela Della Naveovi ukrývali Zimetovy přibližně 18 měsíců, až do osvobození. Po válce, když se Fischel Zimet setkal se svými zachránci, chtěl jim dát jídlo, oblečení a peníze. Giovanni přijal jídlo a oblečení, ale odmítl si vzít peníze se slovy: „Ne, signore Phillipo. Jsme bratři a bratři si navzájem peníze nedávají.“

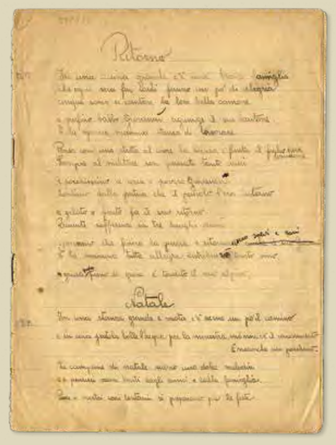
Giovannimu a Mariangele Della Naveovým byl přiznán titul Spravedlivý mezi národy dne 23. července 2002.



Kresba Reginy Zimet u příležitosti narozenin jejího otce, 26. ledna 1945.
Kresba zobrazuje rodinu Zimetovu v jejich pokoji v San Bello. Reginin otec vaří, matka přede a Regina kreslí. V horní části obrázku Regina napsala: Dnes: vodnatá kaštanová polévka, zítra: kaštanová polévka znovu a na svátek - talíř kaštanů!
Sbírky Yad Vashem . S laskavým souhlasem Efraima Leviho, Ramat Efal, Izrael



Rodinný dům Della Naveových. Vlevo: místnost, kde se Zimetovi skrývali.
S laskavým souhlasem Reginy Zimet, Izrael



Strana ze sešitu, do kterého Regina Zimet psala básně.
Regina napsala báseň „Návrat“ během prvních dnů v úkrytu. Báseň popisuje starost Mariangely Della Nave o nejstaršího syna, který se vracel do armády po opušťáku.

”

... Daleko od svého rodiště, obklopen nebezpečím, promrzlý a raněný, se vrátil z fronty. Během těch tří dlouhých let tolik trpěl! Doufám, že válka brzy skončí a Giovanni se vrátí domů ke své matce....“

Giovanni později dezertoval a připojil se k Zimetovým v jejich pokoji. Nakonec dům opustil a připojil se k partyzánům bojujícím v této lokalitě.

Sbírky Yad Vashem . S laskavým souhlasem Efraima Leviho, Ramat Efal, Izrael

DO NOT COPY

HENRY CHRISTIAN A ELLEN MARGRETHE THOMSEN



Henry Thomsen
Friends of the Sound, Elsinor, Dánsko



Ellen Thomsen
Židovská nadace pro spravedlivé

„JEJICH MOTIVACÍ BYLO POUZE PŘÁNÍ NÁM POMOCI.“

Rachel Sara Posin, zachráněna Thomsenovými a dalšími odbojáři

DO NOT COPY

V roce 1942 žili Henry a Ellen Thomsenovi v malé rybářské vesnici Snekkersten, kde provozova hostinec. V počátečních fázích německé okupace Dánska se oba připojili k dánskému odboji a stali s aktivisty. Rozkaz z Německa k deportaci dánských Židů přišel v létě 1943. Dánský odbo občané spolupr na záchraně Židů v zemi tím, že jim pomohli uniknout do Švédska na rybářských lodích. Vzhledem k tomu, že Snekkersten je blízko ke švédským břehům, se odh že téměř 000 z přibližně 7 000 dánských Židů a jejich příbuzných prošlo na své cestě z svobodou právě tud Thomsenovi se zapojili do záchranné operace a jejich hostinec se stal tajným místem set vání členů odboje, Židů a rybářů, kteří je převáželi. Dokonce i když místní kolabora t ud dánské p cii skupinu Židů, policie je nasměrovala do hostince Thomsenových, mís by je za la, protože věděla, že se jim tam dostane přístřeší a pomoci.



Hostinec Thomsenových v Snekkersten
Friends of the Sound, Elsinore, Dánsko

Blízkost vesnice ke švédským b eh neunikla p ornosti gestapa, které organizovalo prohlídky vesnických hostinců při pátr ní po ukrytých Židech. Thomsenovi a další členové odboje našli pro Židy alternativní úkryty v domech místních obyvatel, dokud nebyli propašováni přes hranice. Když počet prchajících Židů toupl a rybáři stíhali žet krok, Henry Thomsen si opatřil loď a začal pašovat Židy uprostřed noci od záminkou „nočních rybářských vyjížděk“.



Loď, kterou Henry Thomsen používal k pašování Židů z Dánska
Friends of the Sound, Elsinore, Dánsko

Při jedné příležitost noté, se Thomsenovi podařilo opít policistu, mu tento přiznal, že gestapo plánuje provést ve vesnici raz , aby dopadlo členy podzemí. Thomsenovi se podařilo varovat své přátele, ale on sám byl zatčen pro podezření z pašování Židů. Pro nedostatek důkazů byl osvobozen a rozhodl se pokračovat ve svých záchranných aktivitách, ale v létě 1944 byl znovu zatčen a brutálně mučen. Byl deportován do tábora Neuengamme a po několika měsících věznění tam ve věku 38 let zemřel.

Henrymu Christianovi a Ellen Margrethe Thomsenovým byl přiznán titul Spravedlivý mezi národy dne 29. srpna 1968.

NINA LYSIUK



Nina Lysiuk, 1948
Sbírky Yad Vashem

„POKUD SE NĚCO STANE, POBĚŽTE KE MĚ!“

Nina Lysiuk

28letá Nina Lysiuk byla učitelkou Belly a Michaila Barshaiových. Žila se svými rodiči a dvěma malými dětmi ve městě Elisovo v Bělorusku.

Belle bylo 16 let a jejímu bratrovi Michailovi 12, když Němci v roce 1941 napadli Sovětský svaz. Jejich starší sestře se podařilo připojit k lidem evakuovaným na východ, zatímco jejich bratr byl zavražděn později téhož roku běloruskou pomocnou policií - běloruskými policisty, kteří kolaborovali s Němci.

Otec Belly a Michaila byl zavražděn Němci při jedné z „akcí“, kdy Němci vraždili Židy, které shromáždili na nějakém místě, a děti zůstaly se svou matkou Sárou.

V dubnu 1942 byla ve městě spáchán zásah a Barshaiovi si vzpomněli, že jim učitelka Nina v minulosti nabídla přístřeší. V den zásahu, když byla Bella sama doma, vtrhla do jejich domu sousedka. Ukradla Sářin šicí stroj, protože věřila, že budou všichni brzy zavražděni, a Belle krutě oznámila, že tohle je její poslední den. Bella utekla, zatímco ječící sousedka naléhala na běloruskou pomocnou policii a Němce, aby ji pronásledovali. Bella doběhla do domu své učitelky a Nina ji spěšně odvedla do úkrytu pod podlahou ložnice, kde se setkala se svou matkou a bratrem. Když se Bellini pronásledovatelé pokusili vniknout k Nině do domu, zablokovala vchod. Když se jí zeptali, kde je Bella, poslala je opačným směrem. Sára a děti žily v úkrytu pod podlahou ložnice, ale Ninini sousedé měli podezření, že ukrývá Židy, a začali ji stále častěji navštěvovat. Nininy malé děti stály na stráži a varovaly rodinu pokaždé, když se k nim blížili sousedé. Mezitím byly po městě vyvěšeny plakáty varující, že každému, kdo ukrývá Židy, hrozí trest smrti. Vzhledem k tomuto nebezpečí Nina přestěhovala rodinu do skladu vedle domu.

Navázala kontakt se sousedem a ten pomohl rodině Barshaiových uprchnout z města a dostat se k partyzánům. Po příjezdu poslali Nině zprávu, že v pořádku dorazili.

Nině Lysiuk byl přiznán titul Spravedlivá mezi národy dne 2. června 1994.



Fotografie čtvrté třídy, 1935
Druhá řada shora, šestá zprava - Nina Lysiuk
Druhá řada shora, druhá zleva – Bella Barshai

Sbírky Yad Vashem



Přehoz, jeden ze dvou, které Sara Barshai dostala jako svatební dar od svých příbuzných v USA.
Přehozy a další věci ukradli synové souseda, kteří pracovali pro běloruskou pomocnou policii. Když Němci ustoupili, odešli i sousedé. Když se po německé kapitulaci vrátili do Elisova, byli tito sousedé nuceni vrátit Sáře a jejím dětem všechny věci Barshaisových. Přestože byli na konci války bez prostředků, Barshaiovi se rozhodli dát jeden z přehozů Nině Lysiuk jako projev vděčnosti za záchranu jejich životů.

Sbírky Yad Vashem. S laskavým svolením Rachel Iomdin, Kiryat Gat, Izrael

DO NOT COPY

MARIA A FRANS PAKKEROVI



Maria Pakker a miminko Wim (Avraham[illegible] fotografii, kterou pořídil Frans Pakker a která byla součástí de[illegible]

Sbírky Yad Vashem

”

BYLI JSME SI JISTI, ŽE JE DŮLEŽITÉ, ABY LIDÉ [ŽIDÉ] ZMIZELI JINÝM ZPŮSOBEM, NEŽ JAK ZAMÝŠLELI NĚMCI.“

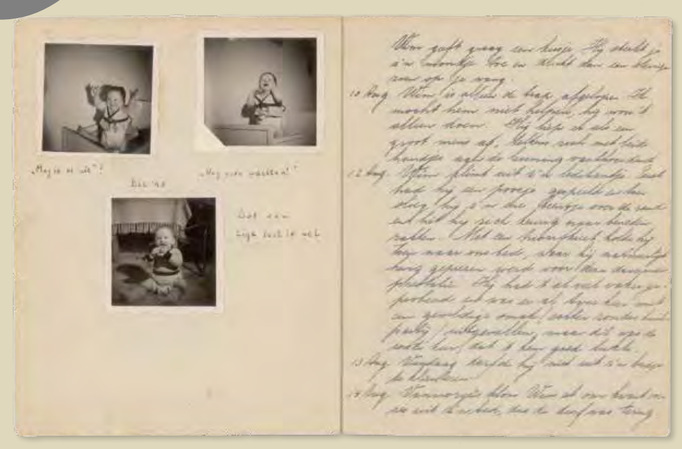
Frans Pakker

Ve městě Almelo v Nizozemsku žil zaměstnanec pošty Frans Pakker a jeho žena, učitelka Maria. Neměli děti. V létě 1942 začali holandští Židé dostávat příkazy k deportaci a mnozí z nich horečně hledali úkryty pro sebe a své rodiny. Pakkerovi věřili, že mají povinnost pomáhat pronásledovaným občanům, a tak přijali s pomocí holandského odboje tříměsíčního Avrahama Packtera, syna Eliase a Betty. Aby nevzbudili podezření, Pakkerovi Avrahama přejmenovali na Wima. Sousedé si byli vědomi skutečnosti, že chlapeček, který u nich žije, není jejich biologický syn, ale kromě jednoho zvědavého souseda se nikdo neptal ani nezasahoval. Jediná osoba, které své tajemství odhalili, byl rodinný lékař.

Ačkoli Maria neměla vlastní děti, dokázala pochopit bolest a zoufalství, které Wimova matka prožívala, a proto se rozhodla zapisovat vše, co se Wimovi dělo, a zaznamenávat jeho vývoj do speciálního deníku, pro nějž se vžilo označení „Wimova kniha“. Maria doufala, že Wimovi rodiče přežijí válku a že poté, co se se svým synem znovu setkají, si budou moci doplnit všechny chybějící podrobnosti z doby odloučení pomocí tohoto deníku. S blížícím se koncem války se Maria a Frans obávali, že kdyby deník ponechali v domě, mohl by je tím všechny vystavit nebezpečí, a tak deník zabalili do plátna a zakopali do země. Maria a Frans se na začátku rozhodli, že pokud rodiče dítěte nepřežijí, vychovají ho jako svého syna a že pokud se vrátí a budou ho chtít zpět, okamžitě jim ho vydají.

A tak se stalo, že na konci války, po asi třech letech skrývání, se Elias a Betty Patterovi vrátili a opět se shledali se svým synem. Navzdory snaze nevytvořit si k Wimovi příliš silný vztah a navzdory skutečnosti, že Maria porodila přibližně rok před osvobozením vlastního syna, pro ni bylo loučení s malým Wimem velmi bolestné.

Marii a Fransovi Pakkerovým byl dne 25. ledna 2009 přiznán titul Spravedlivý mezi národy.



„Wimova kniha“ – jak je napsáno na obálce zápisníku, do kterého Maria zaznamenávala vývoj malého Avrahama. Na první stránku sešitu napsala:

”

Wim k nám přišel 24. listopadu 1942.
Vzali jsme ho do přenosné postýlky.
Nevíme, odkud přišel, ale pokusíme
se z něj vychovat zdravého chlapce.“

[Fotografie z] prosince 1943:

[Vpravo nahoře]– „Ne, počkej chvilku!“

[Vlevo nahoře] – „Mohu jít ven?“

[Dole] – „Mám také rád Ligu [Název holandské firmy vyrábějící sušenky]“

Sbírky Yad Vashem



Maria Pakker a miminko Wim (Avraham) na fotografii, kterou pořídil Frans Pakker a která byla vložena do deníku.

Sbírky Yad Vashem

DO NOT COPY

RODDIE EDMONDS



Hlavní seržant Roddie Edmonds, 40. léta 20. století

Soukromá sbírka Chrise W. Edmondse, Tennessee, USA

”

VŠICHNI JSME ŽIDÉ.“

Hlavní seržant Roddie Edmonds

Roddie Edmonds se narodil v Knoxvillu v americkém Tennessee. Sloužil v americké armádě a měl hodnost hlavního seržanta u 422. pěšího pluku. Ještě předtím, než byl poslán na frontu, udělal Edmonds na své podřízené silný dojem svou skromností, sebedůvěrou, zájmem o své muže, a především svou vírou v Boha.

V prosinci 1944 padl Edmonds a jeho muži do německého zajetí během bitvy v Ardenách v Ardenském lese. Edmonds byl vězněn ve Stalagu IXA poblíž Ziegenhainu v Německu a vzhledem ke své hodnosti byl zodpovědný za více než 1 000 mužů v zajateckém táboře.

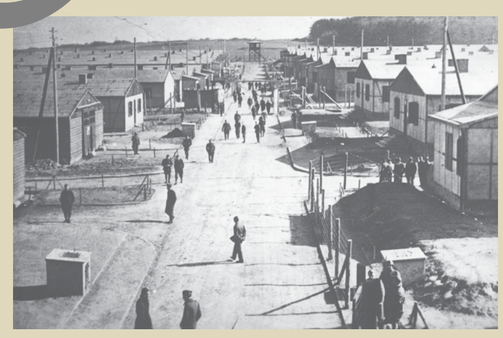
V lednu 1945 byl ampliony vydán rozkaz, aby všichni američtí židovští váleční zajatci druhý den shromáždili před kasárnami. Zároveň se rychle šířily zvěsti o tom, že Němci vraždí Židy, a všem vězňům bylo jasné, že židovští vězni jsou v krutém nebezpečí. Věren svým rozkazům klást odpor nepříteli a zajistit bezpečnost svých vojáků nařídil Edmonds všem americkým vojákům – židovským i nežidovským – aby se příštího dne společně hlásili, zatímco on a další velitelé stáli v první řadě.

Když německý důstojník viděl, že se shromáždili všichni váleční zajatci, obrátil se na Edmondse se slovy: „Nemůžou být přece všichni Židé,“ na což Edmonds odpověděl: „Všichni jsme tady Židé.“ Rozzuřený důstojník vytáhl zbraň, namířil ji Edmondsovi na čelo a vykřikl: „Nařídíte všem Židům, aby vykročili vpřed, nebo vás okamžitě zastřelím!“

Edmonds bez mrknutí oka po několika vteřinách odpověděl: „Podle Ženevské konvence jsme povinni uvést pouze jméno, hodnost a pořadové číslo.“ Po této odpovědi se německý důstojník otočil a odešel.

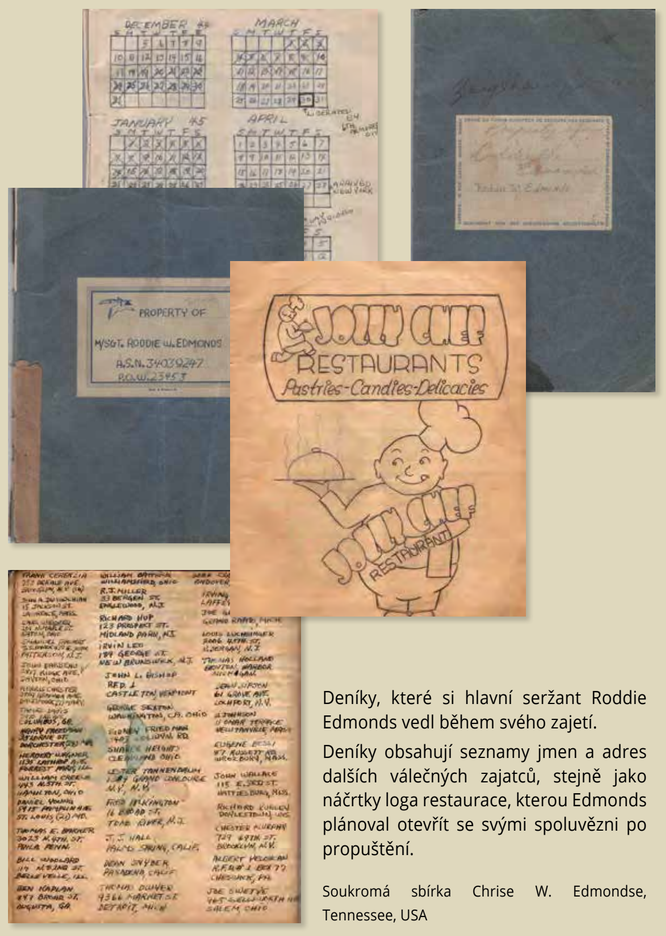
Edmondsovo odmítnutí vydat židovské vojáky Němcům, přestože tím riskoval smrt, jim zachránilo život.

Roddie Edmondsovi byl dne 10. února 2015 přiznán titul Spravedlivý mezi národy.



Stalag IXA, Ziegenhain, Německo, 1942

Památník a muzeum Trutzhain, Německo



Deníky, které si hlavní seržant Roddie Edmonds vedl během svého zajetí.

Deníky obsahují seznamy jmen a adres dalších válečných zajatců, stejně jako náčrtky loga restaurace, kterou Edmonds plánoval otevřít se svými spoluvězni po propuštění.

Soukromá sbírka Chrise W. Edmondse, Tennessee, USA



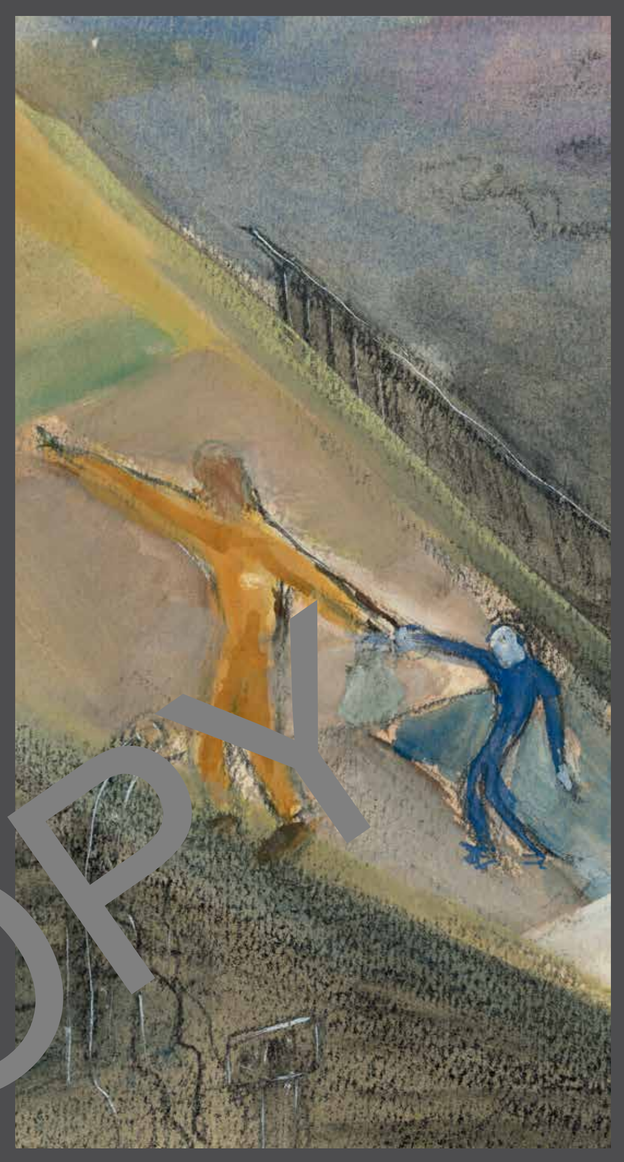
DO NOT COPY

Nevzbudilo to ve mně soucit nebo pocit povinnosti, nýbrž nenávist k systému, který mě chtěl utlačovat a uloupit mi důstojnost a čest. V srdci jsem svému synkovi řekla: ″Dítě, možná budeš muset na svou matku ještě chvíli počkat, ale až se vrátí, bude se ti moci podívat do očí.'"

Dr. Ella Lingens, Rakousko

Mám už stejně život téměř za sebou,
ale ta děcka musí přežít."

Antonin Kalina, Česká republika



Bylo mi řečeno, že jelikož jsem zodpovědný za všechny děti na Petit College, nemám právo vystavit se nebezpečí možného zatčení Němci. Ale nemyslíte si, že kdyby se to stalo a já bych byl skutečně zabit, dal bych tím svým studentům příklad, který by byl mnohem cennější než všechno, co bych je mohl naučit?"

Lucien Bunel, ″Otec Jacques", Francie

Vím, že až budu stát v soudný den před Boh m, nik mi ne loží otázku kladenou Kainovi: ″Kde jsi byl, když ke mně volala krev tvého bratra?"

Imre Báthory, Maďarsko

Ti, kdo tv í v tv ž vi ždě ící, se stávají spolupachateli. Ti, kdo zločin neodsoudí, ho schvalují. Naše pocity vůč Židům s nezměnily. Nepřestali jsme je považovat za politické, ekonomické a ideologické nepřátele Po ka. Naše vědomí těchto pocitů nás však nezbavuje povinnosti zločin odsoudit."

Zofia Kossak-Szczucka, Polsko

Jak bych pak mohl vážně uvažovat o byrokratických plánech a kalkulacích? Moje osobní pohoda, měřená osudem těch tisíců, byla tak okrajová a bezvýznamná, že jsem o ní nikdy ani nepřemýšlel."

Paul Grüninger, Švýcarsko

Dělal jsem jen to, co dělalo mnoho Dánů, nic zvláštního. Pomáhat lidem ve smrtelném nebezpečí se jevilo jako naprosto přirozená věc."

Gerda Valentiner, Dánsko

DO NOT COPY

SPRAVEDLIVÍ MEZI NÁRODY

Ve světě totálního morálního úpadku, ve světě, kde převládala lhostejnost a nepřátelství, existovala malá menšina, která považovala Židy za bližní a cítila za ně odpovědnost. Tito lidé sebrali mimořádnou odvahu, aby hájili lidské hodnoty a zachraňovali pronásledované Židy, aniž by očekávali nějakou odměnu. To byli Spravedliví mezi národy.

Iniciativa, která stála za vznikem programu Spravedliví mezi národy, se zrodila z potřeby přeživších holokaustu vyjádřit vděčnost lidem, kteří je zachránili; potřeby, která vyvstala v době, kdy ještě zuřil holokaust. Raison d'être tohoto mezinárodního programu je vskutku vyjádření vděčnosti jménem židovského lidu a státu Izrael lidem nežidovského původu, kteří riskovali své životy, aby zachránili Židy během holokaustu.

Yad Vashem byl založen v roce 1953 na základě zákona přijatého v izraelském Knesetu. Od té doby došlo vedle identifikace pachatelů a přihlížejících k jedinečnému a bezprecedentnímu pokusu přeživších vzdát hold lidem, kteří jim stáli po boku v nejtemnějším období jejich historie. Udělování titulu Spravedlivý mezi národy je jednou ze zákonných povinností Yad Vashem.

Od založení programu Spravedliví mezi národy v roce 1963 do 1. ledna 2022 ocenil Yad Vashem přes 28 000 jednotlivců z 51 zemí titulem Spravedlivý mezi národy, přičemž každý rok přibývají stovky dalších. Přesný počet lidí, kteří se snažili zachránit Židy a riskovali vlastní život bez nároku na odměnu, není znám.

”

Kdo zachrání jeden lidský život, zachrání celý svět.

Claire Kohlman, její dcery, vnoučata a pravnoučata se Sergem Marignanem, vnukem její zachránkyně Jeanne Albouy.

Zahrada Spravedlivých mezi národy, Yad Vashem, 4. března 2013

”

[Lorenzo] mi svou přítomností neustále připomínal... že pořád ještě existuje mimo tento náš i jiný, spravedlivý svět, jakási vzdálená možnost dobra,pro kterou stojí za to zůstat naživu.“

Primo Levi popisuje svého zachránce Lorenza Perroneho



DO NOT COPY